

SEDMOGLAVA ZVIJER (Otk 13, 1—10). APOKALIPTIČKA VIZIJA ILI NADVREMENSKO GLEDANJE POVIJESTI*

Stipe Jurič

b. Zvijer na djelu (rr. 5—8)

Egzegetsko-tekstualna raščlamba teksta 13, 1—10 nastavlja se s obradom njegova drugog dijela, odnosno rr. 5—8. Tu nalazimo Zvijer na djelu, u punom zamahu. Do sada smo je poznavali samo s gledišta njezine vanjštine, tj. djelomično. Da bismo je upoznali cjelovito, potrebno je zadržati se nekoliko časaka na njezinu djelovanju, jer kroz njezine čine moći ćemo dokučiti njezinu bit, upoznati je onakvu kakva zapravo jest.

U r. 5 govori se o njezinim ustima što su »kao u lava« (r. 2), »koja su govorila ohole riječi i psovke«,¹ zatim i o »vlasti da to čini četrdeset i dva mjeseca«. Zvijer, dakle, započinje svoju akciju s riječima objesti, sa psovkom, s uvredama, a u r. 6 bit će поблише specifičirano: »protiv Boga, njegovog imena, njegovog boravišta i nebeskih stanovnika«. Psovke i uvrede na račun Boga, njegovih poklonika i svega onoga što podsjeća na Boga obilježje su njegovih neprijatelja. Poglavitno je to znak ljudskog bezboštva.

Boga se može psovati na razne načine, bilo to običnom nevjerom (Br 14, 11. 23; 16, 30), omalovažavanjem i obezvrijeđivanjem njegove moći (Ps 74, 10. 18; Iz 1, 4; 5, 24; 52, 5; Mt 9, 3; Mk 2, 7; Lk 5, 21), ili pak polaganjem prava na Božje naslove kiteći se njima, kao što je to slučaj u našem tekstu (13, 1. 5. 6). U ovom zadnjem slučaju Božje veličanstvo, njegova slava i svetost nisu samo pogrđeni nego i izravno zanijekani, odbačeni. Svojim bogohulnim ustima Zvijer napada na božanstvenost, navaljuje na suverenost Boga, prezire njegovu spasiteljsku moć. Iako su usta njezino glavno oružje, tako da se ima dojam da je u riječima njezina velika snaga, ipak se ovdje ne radi toliko o riječima koliko o konkretnom nijekanju Boga putem djelovanja, o samopobožanstvenju koje nastaje svojtanjem prava i moći što pripadaju isključivo Bogu. Svjesno samopripisivanje Božjih ovlasti i časti zacijelo je najveća hula, psovka protiv Boga, a onda i najveći grijeh.² U našem tekstu ona je izražena formulom *lalūn megāla* (usp. Dn 7, 8. 20. 25; 8, 11; 11, 36; Ps 12, 3).

Zvijer može govoriti »ohole riječi« i imati »vlast« to činiti samo »četrdeset i dva mjeseca«,³ što će reći da je njezino djelovanje pod strogim

* Prvi dio ove radnje objavljen je pod istim naslovom u *Crkvi u svijetu*, br. 3, 1985, str. 213—232 (Uredništvo).

¹ Usp. židovski apokrifni spis, apokalipsu, Mojsijevo uznesenje 8, 5.

² Tako sv. Toma Akvinski: »Omne peccatum, blasphemiae comparatum, levius est« (II—II, 13, a. 3).

³ Četrdeset i dva mjeseca (11, 2; 13, 5), po trideset dana svaki, odgovaraju razdoblju od 1260 dana (11, 3; 12, 6), što je opet razdoblje od tri i pol godine.

Božjim nadzorom, i da sve što čini ne čini bez posebnog Božjeg odobrenja, bez njegove volje. Pasiv »bi dano« (*edóthē*), što dolazi dva puta u r. 5 i dva puta u r. 7, je tkzv. teološki pasiv i upućuje na prvotni izvor svake moći i svake vlasti, bez čijeg dopuštenja Sotona ne može ništa činiti niti poduzeti. Otuda velika razlika između rr. 5.7 i r.2. U r.2, naime, Zmaj je bio taj koji je »predao svoju moć, svoje prijestolje i veliku vlast« Zvijeri. Ovdje u rr. 5.7, naprotiv, Bog dopušta vršenje te moći. Prema tome ta moć je ograničena i kontrolirana. Zvijer, dakle, koliko god bila strašna i naduta, koje mu drago darove primala od Zmaja, ma koju snagu i usta posjedovala, može djelovati i djeluje samo kroz određeno vrijeme koje joj Bog dopusti. Na ovome se temelji, kao što ćemo vidjeti, »postojanost i pouzdanje svetih«. Oni su ohrabreni pomišlju da je trajanje njihovih patnja već bilo određeno od Boga.

Riječ »vlast« (*exusia*) u r.5 izražava sposobnost i mogućnost akcije, ukoliko je dopuštena i odobrena od nekoga koji je viši, izvrsniji, i koji jedini ima vlast. U našem se slučaju ovdje radi o vlasti danoj Zvijeri od Zmaja, Sotone, ali s Božjim dopuštenjem, tako da je moć Zvijeri ovisna o Božjoj volji.

Redak 6 smjera na tekst Dn 8, 10, 12, gdje se govori o Antiohu Epifanu, prvom vjerskom progonitelju, koji je nasrnuo na »Božji narod«, udario na samoga Boga i konačno se zaletio na njegovo »Sveto mjesto« — hram, koji je opljačkao i obesvetio. Osim toga tekst doziva u pamet 2 Sol 2, 4, gdje je riječ o »Čovjeku grijeha«, »koji sam sebe oholo uzdiže protiv svega što ljudi nazivaju Bogom ili drže za sveto, tako da sjedne u Božji hram pokazujući sebe kao da je Bog«.⁴

Stvarna akcija Zvijeri započinje s jednom svečanom formulom: »Tada ona otvori usta«⁵ (usp. Br 22, 28; Mt 5, 2; Dj 8, 35; 10, 34; 18, 14), koja ističe važnost onoga što će usta sada izustiti. I zaista, riječi što ih izgo-

a svaka godina ima 360 dana. Sve ove indikacije odgovaraju vremenskom terminu »jedno vrijeme i dva vremena i pola vremena« iz 12, 4 (usp. Dn 7, 25; 12, 7). Te vremenske naznake izražavaju i trajanje neprijateljskih sila, njihov aktivni utjecaj u povijesti; radi se o ograničenom vremenu, koje je veoma kratko i od Boga utvrđeno. Ma kako dugo izgledalo, ipak negativne sile neće prevladati, budući su kontrolirane od Boga. To je vrijeme djelovanja Zvijeri (13, 5), žene u pustinji (12, 6, 14), pogana što gaze sveti grad (11, 2), dvaju svjedoka koji proriču (11, 3), progona od strane Antioha IV (Dn 7, 25; 12, 7), kao i razdoblje suše koju je Ilija unaprijed obznanio (1 Kr 17, 1; 18, 1; Jak 5, 17).

⁴ Sličan tekst nalazi se u Izaijinu užasašću, apokrifu iz I. st. p. Kr: »Ovaj vladar, dakle, doći će u liku onog kralja, i s njim će doći sve sile ovoga svijeta i one će mu biti u svemu pokorne... Što god želi, on će to u svijetu činiti... i govoriti...: Ja sam Bog i nema drugoga osim mene. I svi će mu ljudi u svijetu vjerovati, žrtvovati i služiti, dok će govoriti: To je Bog, i osim njega nema drugoga... A on će podignuti svoju sliku u svim gradovima i vladat će tri godine, sedam mjeseci i dvadeset i sedam dana«, Hennecke E., *Die Himmelfahrt des Jesaja*, u *Neutestamentliche Apokryphen*, II, Tübingen, 1964, str. 458.

⁵ U rečenici *kaš énoixen tò stóma... blasphēmēsai...*, imamo vrlo čestu konstrukciju u hebrejskom jeziku. Riječ je o infinitivu s lamedom poslije drugog glagola, da bi se izrazila radnja koja precizira ili tumači prethodnu (usp. Joñon P., *Grammaire de l'Hébreu Biblique*, par. 124, o; Lancellotti A., n. dj., str. 111).

voriše lavovska usta Zvijeri jesu riječi uvrede i huljenja Boga. To su bogohulna usta. Vrhunac je postignut u trenutku kada se precizira da su hule upućene »protiv Boga« (usp. 16, 11, 21; Dj 6, 11), protiv »njegovog imena« (usp. 16, 9), protiv »njegovog boravišta« i protiv »nebeskih stanovnika«. ⁶

Pod psovkom »protiv Boga« vjerojatno se podrazumijevaju božanski naslovi ⁷ koje Zvijer prisvaja sebi. Ako čitavoj slici dademo historizirajuće tumačenje, tj. ako Zvijer shvatimo kao nekog rimskog cara, onda se u tim hulama krije drska umišljenost hulitelja, nasilnika i progonitelja Domicijana, koji se zakitio bogopogrđnim naslovima i sebe proglasio Gospodarom: *Kyrios Kaisar*. ⁸ Psovku, dakle, treba shvatiti u širem biblijskom smislu kao poricanje Boga i obezvrijeđivanje njegove moći, a ne samo u uskom smislu današnjeg poimanja psovke, prema kojem psovka ne bi bila ništa drugo doli jednostavna uvreda riječima.

Psovati »njegovo ime« znači psovati samoga Boga, ukoliko je to parafraza istoga Boga (Rim 2, 24; 1 Tim 6, 1; Lev 24, 11). Ime je Božje uistinu njegovo objavljeno i otkrivenje svijetu (usp. Izl 13, 14). Bog je posvuda gdje je zazivano, čašćeno i slavljeno njegovo ime. Eto tako nalazimo njegovo ime na gori Sionu (Iz 18, 7), u Šilu (Je 7, 12) ili jednostavno u hramu (Pnz 12, 11; 14, 23; 16, 11; 1 Kr 3, 2). Vidimo isto tako da proroci govore u Jahvino ime (Izl 5, 23; Pnz 18, 22; Jr 26, 20).

Ovdje u našem tekstu 13, 6 nalazimo jedan kontrast, antitezu onoga što se o imenu Božjem govori u SZ, tj. da ono mora biti izgovarano sa strahopoštovanjem i da nikako ne smije biti obesvećeno i izuščeno uzalud (Izl 20, 7; Pnz 5, 11). Umjesto da ljubi ime njegovo (Ps 5, 12), da ga hvali i da mu pjeva (Ps 7, 18), da ga sveti (Iz 29, 23), Zvijer ga oskvrnjuje, psuje. ⁹

Hula protiv »njegovog boravišta« pruža nam više mogućnosti da shvatimo i interpretiramo »boravište« (*skēné*). Imajući na pameti hram kao sveto mjesto i kao neuobičajeno prebivalište Boga, odnosno kao njegovo ovozemaljsko prebivalište, preko kojega ljudi stupaju u kontakt s njim,

⁶ Kao što se u r. 2b javljaju polarni izrazi (moć, prijestolje, vlast), tako su u r. 6 uzeti dijelovi cjeline da bi se izrazila čitava cjelina: Zvijer psuje Boga, njegovo ime, njegovo boravište i nebeske stanovnike, tj. sve ono što se odnosi na Boga i što je u odnosu s njim, samoga Boga (usp. r. 7: pleme, puk, jezik, narod, tj. cijela zemlja).

⁷ Židovi su optužili Isusa za hulu zato što se naziva Sinom Božjim (Iv 8, 49, 59; 10, 31—36), i upravo će ga zbog toga osuditi na smrt (Mk 14, 64; Iv 19, 7).

⁸ Evo što o tomu veli Svetonije: »Parī arogantia, cum procuratorum suorum nomine formale dictaret epistulam, sic coepit: 'Dominus et deus noster hoc fieri jubet'. Unde institutum posthac, ut ne scripto quidem ac sermone cuiusquam appellaretur aliter« (Svetone, u *Vies des douze Césars*, Paris, 1932, III, str. 92).

⁹ Allo vidi psovanje »njegovog imena« u činjenici prisvajanja nepriopćivog imena od strane careva, n. dj., str. 208. Slično misli i Swete kada veli: »Svojtatanje Božjih imena u javnim dokumentima i natpisima bijaše ustaljena i rastuća hula«, n. dj., str. 165.

neki stručnjaci vide u ovom »boravištu« jeruzalemski hram,¹⁰ koji je za Židove bio pravi pravcati znak Božje prisutnosti među ljudima. On je zapravo i sagrađen da u njemu »prebiva njegovo ime« (1 kr 8, 16—21. 29). Polazište njihova stvaralaštva jest svakako njihovo mišljenje o izvornoj provenijenciji teksta Otkrivenja. Naime, prema njima, tekst bi potjecao iz židovskih izvora u doba izopačenog Kaligule, koji je htio postaviti svoj kip u hramu.¹¹ S druge strane, stručnjaci drže da se pod izrazom »njegovo boravište« treba shvatiti nebo.¹² Čini nam se da je i ovo mišljenje manjkavo i da se ne uklapa ponajbolje u širi tekst i kontekst odlomka 13, 1—10, kao ni u onaj čitave knjige. Postoji i treća solucija koja je po svemu sudeći najbliža stvarnosti i najbolje odgovara poruci i perspektivi čitave knjige, koja u izrazu »njegovo boravište« vidi Crkvu, zajednicu ljudi sjedinjenu istim vjerovanjem i bogoštovanjem, novi narod Božji (1 Pt 2, 10).¹³ Crkva je naime u središtu zanimanja knjige Otkrivenja, a povijesna pozadina nedvojbeno je burno doba i konkretni događaji proganjanja Crkve od strane poganskog Rima. Zajednica vjernika od prvih dana svoga postojanja, osobito poslije razorenja povijesnog hrama g. 70, postala je svjesna da je ona novi hram, duhovni hram. To izričito govori sv. Pavao (usp. 1 Kor 3, 10 ss; 2 Kor 6, 16 ss; Ef 2, 20 ss). K tome je i svaki kršćanin hram Božji, jer je član mističnog Tijela Kristova, Crkve (usp. 1 Kor 6, 15; 12, 27). Isto tako i Otkrivenje viđi u Crkvi novi duhovni hram Božji (11, 1), a ona se poistovjećuje s kršćanima koji su trpjeli nevolje i progonstva i kojima je upućena riječ ohrabrenja, tješnja i pouzdanja u Boga. Oni su, dakle, stanovnici tog zemaljskog hrama, »sveti«, protiv kojih će Zvijer povesti rat (r. 7).

Uvrede i psovke su napravljene i protiv »nebeskih stanovnika«. Pod tim izričajem najvjerojatnije se misli na nebeski zbor koji se često spominje u knjizi (usp. 5, 8. 14; 11, 15; 14, 2; 19, 3), koji je sastavljen od anđela i drugih nebeskih bića, te od mnoštva proroka i drugih starozavjetnih kao i novozavjetnih mučenika, koji su sada sjedinjeni sa svojom braćom na zemlji, a koji se nalaze u kušnjama kroz kratko vrijeme »dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova u službi i njihove braće koji imaju biti ubijeni kao i oni« (6, 11). Ovako poimanje dvaju izraza: »njihovo boravište« kao Crkva na zemlji te »nebeski stanovnici« kao Crkva na nebu jest mjerodavno i nadahnjivateljsko; to bi značilo da je tu riječ o jednoj huli i uvredi istodobno protiv vojujuće Crkve ovdje na zemlji, tj. protiv svih proganjenih crkava u Rimskom carstvu i Crkve kao takve do svršetka svijeta, i protiv proslavljene Crkve u nebu koja je već izvojevala pobjedu. Te dvije Crkve su usko povezane jer u obadvjema boravi Bog. Stoga je hula protiv njih istodobno i hula protiv Boga.

¹⁰ Npr. Loisy, n. dj., str. 251. Osim toga Spitta F., *Offenbarung des Johannes*, Halle, 1889.

¹¹ O tome usp. Flavije J., *Ant.* XVIII, 8, 2; *Bell. Iud.* II, 10, 1; Filon, *Leg. ad Caium*, 29, 43.

¹² »Vjerojatno se odnosi na samo nebo« (Charles n. dj., str. 352). Slično misli i Lohse s. v.: »Ovaj termin ne označava hram, nego nebo, stoga njegovi stanovnici su anđeoske čete, spremne da služe Bogu.« Tako isto i Bousset, n. dj., str. 365.

¹³ Tako Morris L., n. dj., str. 168, zatim Tiefenthal, n. dj., str. 537 s.

Zvijeri bi dano »da povede rat protiv svetih i da ih pobjedi« (r. 7a).¹⁴ Ovaj redak podsjeća na tekst 11, 7, gdje se govori o Zvijeri »koja izlazi iz Bezdana« i koja će ratovati protiv »dvojice svjedoka«, pobijediti ih i ubiti ih. Isto tako doziva u pamet tekst Dn 7, 21 i »drugi rog kako ratuje protiv Svetaca te ih nadvladava«. Sada tek u r. 7 vidimo pravu čud Zvijeri. Njezin prvotni zadatak jest taj da ratuje »protiv svetih«. ¹⁵ Mržnja i neprijateljstvo, što ih je Zvijer gajila protiv Boga, evo sada su izlijeveni i privedeni u djelo protiv članova Crkve među kojima Bog stanuje, protiv Janjetovih sljedbenika. Primljena moć i vlast morala bi biti prilično velika, jer domet njezina djelovanja prostire se »nad svakim plemenom i pukom, jezikom i narodom« (r. 7b). Ta stereotipna formula izražava ukupnost, univerzalnost, što znači cijela zemlja, čitavo čovječanstvo.

Ponovno se Zvijer pokazuje kao pravi takmac zaklanog Janjeta, koje je »iskupilo Bogu ljude od svakog plemena, jezika, puka i naroda...« (usp. 5, 9; 7, 9). Vlast koju je primila sastoji se u nasilnom vrbovanju, iznuđenu i privoljenju ljudi na klanjanje. Ona ih snagom te vlasti može i ubiti u slučaju da to oni odbiju (usp. 13, 12. 15). To njezino djelovanje zapravo je djelovanje Sotone koji preko Zvijeri iskaljuje svoju srdžbu protiv Božjih pristaša.

Rat Zvijeri jest samo mali odlomak tolikih drugih svjedočanstava što su do nas dospjeli, bilo da se radi o biblijskim ili izvanbiblijskim svjedočanstvima, o teškim progonima nastajuće Crkve. Glavni progonitelj, dakako, jest Rimsko carstvo. Kult Rima i cara te razne druge idolatrije što su se širile bili su stalna opasnost za kršćane kao otvorena i direktna hula protiv Boga.¹⁶

Ma koliko velik bio gnjev Zvijeri i širok domet njezine akcije, ipak je već sada sigurno da ona neće pretegnuti niti preoteti vlast nad Crkvom, jer njezino je djelovanje pod Božjom kontrolom. Ništa se ne događa bez njegove volje niti izvan njegovog plana, pa ni sotonino djelovanje. Djelovanje je protubožjih sila privremeno i kratkotrajno, ono je »dano«, dopušteno, zavisno, jer su te sile podređene i podložne Bogu. Tako ni Zvijer ne djeluje neovisno o Bogu; njezina je akcija podređena onomu protiv koga huli.

¹⁴ Formula: »I bijaše joj dano... ih« (*kaì edóthē... autūs*) (r. 7a) u nekim je rukopisima (p⁷⁷ ACP + 50 minuskula) ispuštena. Čini se da je posrijedi pogreška nastala kod prepisivanja, tkzv. *homoioteleuton*, tj. izostavljanje dijela teksta ili cijelog odsjeka. Usp. o tome Metzger, n. dj., str. 747.

¹⁵ Riječ 'svet', aram. *gadiš*, hebr. *gādēš*, što se upotrebljavao za članove izraelske Crkve, nađen je samo u ovom poglavlju, 8, 24; Ps 16, 3; 34, 10... Njegov ekvivalent *hágios* postao je stalno ime za članove kršćanske Crkve«, Montgomery J. A., *A Critical and Exegetical Commentary on the Book of Daniel*, Edinburgh, 1927, str. 307.

¹⁶ Rat bi, prema Kraftu, vjerojatno označavao Domicijanova progonstva, ali je također moguće da se tu aludira i na židovski poraz u židovskom ratu protiv Rima, n. dj., str. 177. Bousset odbacuje bilo kakvu pomisao na razorenje Jeruzalema g. 70., n. dj. str. 364. Charles, polazeći od činjenice da su progonstva proširena na cijelu zemlju, vidi ovdje, s Boussetom, »oživjelog Nerona« koji se trebao pojaviti u skoroj budućnosti, n. dj., str. 353.

Došli smo tako do zadnjeg retka drugoga dijela ulomka, r. 8, koji po svom poklonstvenom činu¹⁷ podsjeća na r. 4. Razlika je u tome što se ovdje točno naznačuju štovatelji Zmaja i Zvijeri. Dok se u r. 4 govori samo uopćeno: »Ljudi se pokloniše Zmaju... i Zvijeri«, ovdje u r. 8a navodi se kategorija ljudi: »Svi stanovnici zemlje«,¹⁸ što u knjizi Otkrivenja obično naznačuje nevjernike, nekršćane (usp. 3, 10; 6, 10; 8, 13; 11, 10; 13, 14; 14, 6; 17, 8),¹⁹ tj. one »čije ime... ne stoji upisano u knjizi života« (r. 8b) (usp. 3, 5; 17, 8; 20, 12, 15; 21, 27). Osim navedenih iz knjige Otkrivenja, postoje i drugi novozavjetni tekstovi koji govore o zapisanim imenima (usp. Lk 10, 20; Fil 4, 3; Heb 12, 23). Međutim, svi ti spomenuti tekstovi smjeraju na knjigu života u smislu registra građanstva ili državljanstva, tj. matične knjige koja se nalazila u Jeruzalemu i koja je dokazivala pripadnost izraelskom narodu (usp. Neh 7, 61, 64). Ova knjiga-matica u svoje je vrijeme pretpostavljala ideju postojanja knjige-matrice u nebu u koju Bog unosi one koji mu pripadaju. Polazeći odavde razvila se ideja o knjizi života kao nekakvu registru u koji se registrira pripadnost, građanstvo u nebeskom Jeruzalemu. Ta je knjiga u više navrata spomenuta u SZ (Izl 32, 32 s; Ps 69, 29; 87, 6; 139, 16; Iz 4, 3; Dn 7, 10; 12, 1; Mal 3, 16).

Spominjanje »zaklanog Janjeta« uz knjigu života pravi izvjesne poteškoće; stoga neki autori smatraju ovaj dodatak suvišnim. Međutim, sličnu formulu nalazimo i u 21, 27. Prema tome je vjerojatnije da je ta jasna naznaka pripadnosti knjige autentična, štoviše htjednuta, posebice pak ako se prisjetimo antitetičnih paralelizama u našem ulomku 13, 1—10 i cijeloj knjizi Otkrivenja. Tako je ovdje istaknut »zaklani Jaganjac« kao neka vrsta suprostavljanja smrtonosno ranjenoj Zvijeri (r. 3).

Zahtjev Zvijeri ne ograničava se samo na posluš, na pokornost, nego ide mnogo dalje. Tako u našem slučaju riječ je o pravom čašćenju i religijskom klanjanju, a taj poklonstveni čin jest rezultat djelovanja Zvijeri. Akuz. osobne zamjenice *autōn* pokazuje ne samo da se radi o pravom kultu, nego upućuje i na tumačenje Zvijeri. Zvijer utjelovljuje i predstavlja ljudsko biće, nekog cara što se krije u njezinu liku. Preostaje samo da se pobliže odredi ili čak sasvim identificira car kojega Zvijer oličuje. Naše gledanje ograničit će se na rješenja između Nerona i Domicijana, dva uzor progonitelja Janjetovih sljedbenika. No prije nego prijedemo na egzegetsko-tekstualnu raščlambu trećeg dijela, kažimo ne-

¹⁷ U prvom smo dijelu govorili o značenju glagola »pokloniti se« (*proskynēō*) (usp. CuS, 1985, br. 3, str. 32 i bilj. 39). Sada ćemo spomenuti samo to da je ovdje glagol upotrebljen s ak, umjesto običnijeg dat., kako u Otk tako isto i u čitavom NZ. Isto tako ovdje imamo jednu hebrejsku konstrukciju, impf. mj. fut, kao što je slučaj u hebr. za *yiktol*. Budući da je ispred glagola nekoliko aorista: zemlja se zanese (*ethaymāstē*) (r. 3), ljudi se pokloniše (*proskynēsān*) (r. 4), bi dano (*edōthē*) (rr. 5, 7), ovdje ga možemo mirne duše prevesti s impf. ili aor.: poklanjahu se, pokloniše se.

¹⁸ Ponovno imamo slučaj zamjenjivanja imena pojmova, tzv. sinegdohu, ovaj put totum pro parte, tj. upotrebljeni pojam ima manje značenje od onoga što se s njime obično kaže. Tako je formula »svi stanovnici zemlje« upotrebljena radije u hiperboličnom nego stvarnom smislu.

¹⁹ Možda se radi o autorovoj namjerno odabranoj formuli koja bi bila neka vrsta antiteze kršćanima, čije odredište i boravište je negdje na nebu.

koliko riječi i o formuli: »od postanka svijeta« (*apò katabolès kósmu*). Ne nalazi se ni jedanput u prijevodu Septuaginte. Samo imenica osnutak, postanak dolazi jednom prigodom u 2 Mak 2, 29, gdje se govori o osnivanju nove kuće. Graditelj nove kuće naznačuje i podsjeća na poradak stvaranja. U NZ, naprotiv, tu formulu nalazimo više puta, s različitim značenjima. Katkad se radi o jednostavnoj vremenskoj naznaci (usp Mt 13, 35; Lk 11, 50; Heb 4, 3; 9, 6), ali koji put je u vezi s povijesti spasenja pa izražava vječnost božanske spasenjske odluke donesene već na samom početku postojanja ovoga svijeta a ostvarene u posljednje vrijeme (usp. Mt 25, 34; Ap 13, 8; 17, 8).²⁰

c. Poruka (rr. 9—10)

Ova dva retka čine treću strofu našega teksta. Prvi redak, r. 9, jest vrlo kratak i sadrži jednu uopćenu poticajno-opominjuću formulu: »Tko ima uho, neka čuje.« Teški trenutak kušnje, patnje i progona veoma je blizu; štoviše, već je započeo, sručio se na zajednicu. Prije nego bude kasno te situacija postane bezizlazna, vidovnjak upućuje poziv na slušanje, na pozornost. Zajednica kao takva pozvana je da se pripremi na ono što treba svakoga časa iskrnuti i na važnost onoga što će vidovnjak priopćiti u retku koji slijedi, r. 10. Ipak, čini nam se, da naglasak treba staviti više na ono što je autor već kazao do sada, nego na ono što će u r. 10 priopćiti. Naime, sve ono što je do sada iznijeto, učinjeno je na posve slikovit način. Već smo rekli da je cijeli ulomak parabola, simbol. Radi toga težište treba staviti na razumijevanje tog simbola; to znači da se formula »Tko ima uho, neka čuje« odnosi prvenstveno na ono što je do sada rečeno. Zajednica, čitalac i slušalac moraju sada dešifrirati sadržaj simbola, a odmah potom ga i protumačiti na primjenjiv način.

Svemu tome treba dodati i bitnost trenutka koja se krije u samoj formuli. Nije to samo neki konstatacijski zaključak koji podsjeća na to kako je potrebno »imati uho« da bi se poruka čula i razumjela, nego je to više žurni, moleći priziv da se to uho upotrijebi, da se dokuči smisao slike, da se raspozna trenutak, kako bi se moglo biti na oprezu. Potrebno je, dakle, spremite se prije nasrtaja Zvijeri. Taj poziv upućen je cijeloj Crkvi do svršetka svijeta i on nadmašuje ondašnje vrijeme. Ističe prvotnu svrhu same knjige, koja je nastala da bude čitana, slušana i tumačena pojedinačno i u liturgijskim skupovima u svako vrijeme, kako bi njezin simbolični sadržaj i poruka mogli biti prilagođeni svakom vremenu, prema vanjskim prilikama koje se manje-više ponavljaju.

Sama formula je gotovo jedna konstanta i nalazimo je više puta ne samo u Otkrivanju (2, 7. 11. 17. 29; 3, 6. 13. 22; 13, 9) nego i u sinoptičkim Evanđeljima u kontekstu razumijevanja prisposoba (Mt 11, 15; 13, 9. 43; Mk 4, 9. 23; Lk 8, 8; 14, 35). Zanimljivo je da tu formulu ne nalazimo u Ivanovskim spisima kao ni u Pavlovskim poslanicama.

»Imati uho« ne znači jednostavno gotov čin posjedovanja ili neposjedovanja uha u materijalnom smislu, tj. organ sluha, čutilo. To je više trajna akcija, neprekidno pronicanje vremena i njegovih znakova. Drugim

²⁰ Usp. o tome Hauck F., *Katabolé*, u TWNT, III, 623 s.

riječima moglo bi se kazati da »imati uho« znači biti sposoban i voljan shvatiti, razumjeti i protumačiti ono što se krije u simbolu. To je moćnost prodiranja u srž simbola. Inače formula kao takva jest jestan način obraćanja čitaocu ili onomu tko sluša, da ga se potakne, pobudi i razbudi, pogotovo da ga se upita je li razumio prikriveni glas, je li pronikao simbolom zastrtu poruku. Uho u ovom smislu označava sposobnost i čin umnog shvaćanja i razabiranja, sam um,²¹ njegovu bistrinu i oštromnost. Ta neprekidna akcija raspoznavanja nije ništa drugo doli aktivno primjenjivanje intelekta, aktivnorasudivačko slušanje, slušanje s otvorenim uhom, koje je popraćeno s neposrednim odazivom, izravnom odlukom. Nije to izvanjsko slušanje. Formula: »Tko ima uho, neka čuje«, dakle, jest poziv na pronicljivost slike, a njezino pravo shvaćanje povlači za sobom djelatnu budnost. Kako Zvijer ne bi zaskočila, potrebno je smjesta ojačati vjeru i ojunačiti volju.

Tako smo stigli do najproblematičnijeg retka našeg ulomka, r. 10. Problem se sastoji u tekstu koji je dospio do nas s dosta preinaka. Velika su razmimoilaženja među stručnjacima kada se radi o odabiranju varijanta koje bi najbolje predstavljale izvorni oblik teksta. Između toliko drugih, najprihvaćenija formula je: »Tko je određen za ropstvo, ide u ropstvo; tko je određen da pogine od mača, od mača mora poginuti!« (*Ἐὶ τίς εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει; εἰ τίς ἐν μάχαιρῇ ἀποκτανθῆναι αὐτὸν ἐν μάχαιρῇ ἀποκτανθῆναι*) (r. 10a) — iako je od majuskula, donosi samo A.²² Taj oblik je veoma blizak tekstu Jr 15, 2 (LXX): »Tko je za smrt, u smrt! Tko je za mač, pod mač! Tko je za glad, u glad! Tko je za izgnanstvo, u izgnanstvo!« (*Hósoi εἰς θάνατον, εἰς θάνατον; καὶ hósoi εἰς μάχαιραν, εἰς μάχαιραν; καὶ hósoi εἰς λιμόν, εἰς λιμόν; καὶ hósoi εἰς αἰχμαλωσίαν, εἰς αἰχμαλωσίαν*). U kontekstu ovog Jeremijina retka naš bi tekst 13, 10 imao ovo značenje: »Ako je netko određen za ropstvo, u ropstvo će ići (neka ide), ako je netko određen da pogine od mača, taj će od mača poginuti . . .«. Drugim riječima: svatko neka nosi ono što mu je određeno da nosi. Tim riječima vidovnjak želi ojačati zajednicu da zauzme miran i lojalan stav prema patnji, pa makar se radilo o sužanjstvu, progonstvu ili smrti. Podnošenje u strpljivosti i postojanosti svih vrsta kušnji odgovara podtekstu i poruci cijele knjige Otkrivenja. Crkva mora gojiti pouzdanje i ustrajati u kreposti strpljivosti.

S druge strane postoje varijante koje, umjesto pasivnog oblika *apoktanthênai*, imaju aktivni oblik *apoktenêi*,²³ i čini se da su pod utjecajem Mt 26, 52: »Svi koji se mača hvataju od mača ginu« (*pántes gàr hoi labóntes máchairan ἐν μάχαιρῇ ἀπολύνται*). U ovom kontekstu naš bi tekst

²¹ »Uho« je u SZ, osobito u mudrosnim knjigama, su-sinonim razuma, pameti.
²² Prema Metzgeru, ova varijanta najbolje razjašnjava porijeklo drugih, n. dj., str. 747. Slične misli iznijeli su Allo, n. dj., str. 209; Charles, n. dj., str. 355; Lohmeyer, n. dj., str. 110; itd. Ima ih koji misle drugačije, npr. Bousset prihvaća varijantu koja je najbolje svjedočena: »*εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει (ἀπάγει)*, eis . . .«. Smisao bi bio ovaj: »Ako je netko zarobljen, treba u ropstvo ići. tj. u vezi sa slijedećim: Tko se na pobunu i stvarno ratovanje upusti, taj će raditi sebi na štetu« (n. dj., str. 365).

²³ Osim Bousseta, ovaj oblik donose Moffatt, Swete, Weiss i dr.

imao sasvim drugi smisao, tj. poziv da se kršćani uzdrže od fizičkog otpora protiv progonitelja, da se ustegnu od oružja, a nikako poziv na strpljivost i podnošenje patnje i stradanja. Kršćanin naime ni u kojem slučaju ne treba se služiti silom u borbi protiv progonitelja, kako ni on sam ne bi bio ubijen silom. Radi se dakle o prijetnji upućenoj progoniteljima koji će biti smaknuti upravo radi toga jer se oslanjaju na silu, jer se hvataju mača, jer svaki utok oružju uključuje i povlači za sobom osvetu. Zato se kršćanin neće nikada smjeti služiti oružjem da se opre progoniteljima.

Držimo da ovu varijantu treba odbaciti i da to nije autorova izvorna ideja. Tekst mora biti čist od bilo kakvih prijetnja, radilo se to o prijetnjama prema progoniteljima ili prema kršćanima, koliko god ove druge bile upućene posredno i na poticajan način. Vidovnjak je jamačno imao pred očima obadva teksta (Jr 15, 2 i Mt 26, 52) koje je združio da bi izrazio ideju podnošenja patnje bez otpora, tj. sa strpljivošću, postojanošću, pouzdanjem i čvrstom vjerom (usp. 1, 9; 14, 12), kao što to dobro izražavaju zadnje riječi samog ulomka: »Na tome se temelji postojanost i pouzdanje svetih« (r. 10b). To ne znači da se radi o umrtvljivanju i potpunoj pasivnosti. Naprotiv, kršćani u tim trenucima moraju na poseban način biti budni i aktivni, ali njihov otpor je duhovne naravi.²⁴ Budući da je njihov život protkan nebeskim elementom koji ne dopušta da se identificira sa zemaljskim, radi toga Crkva živi sama i biva odvedena u pustinju »gdje joj je Bog pripravio sklonište« (12, 6. 14) i gdje će je on hraniti »jedno vrijeme i dva vremena i pol vremena« (12, 14), tj. kroz čitavo vrijeme kušnje do svršetka vremena.

4. Tumačenje i cilj Otk 13, 1—10

Prije nego pobliže i određenije utvrdimo o kojem caru je riječ, osvrnimo se na indicije koje nam dopuštaju govoriti da se tu zaista radi o Rimskom carstvu. Do sada smo rekli da naš tekst 13, 1—10 ima kontekstualnih dodira s Dn 7. Naša Zvijer doista nosi u sebi nešto od svake Zvijeri Danielove (usp. 7, 3 ss), napose sličičetvrtjoj.²⁵

Prema Dn 7, 17 četiri nemani označuju isto toliko kraljeva. Na poseban način je istaknuto četvrto kraljevstvo i njegovih deset kraljeva, koje predstavlja četvrta neman i njezinih deset rogova (7, 23 s). Iako je to kraljevstvo naznačavalo ono od Aleksandra Velikog, osobito je »mali rog« (7, 8) predstavljao Antioha IV. Epifana, tj. zadnjeg kralja koji je neprijateljski bio usmjeren prema Bogu prije dolaska mesijanskog kraljevstva, ipak će to tumačenje ubrzo biti odbačeno među Židovima i, po-

²⁴ Progonitelji će primiti od Boga ono što su zaslužili. S druge strane Crkva mora sačuvati vjeru, tražiti pomoć isključivo kod Boga, jer samo »pouzdavajući se u njegovu pomoć ona će pokazati svoju vjeru i svoju strpljivost«, Allo, n. dj., str. 209.

²⁵ »Izlazi iz mora«, »deset rogova«, »usta koja govoraše velike hule«, »ratuje protiv Svetaca te ih nadvladava«, »jedno vrijeme i dva vremena i polovinu vremena«. Dovoljna je ova velika sličnost s Danielom pa da Zvijer shvatimo kao povijesno biće, političku silu što prijeti Crkvi i trenutku kad autor piše. Radi se o Rimskom carstvu.

lazeći od prvih desetljeća I. st. pos. Kr., četvrta neman Danielova bit će interpretirana kao Rimsko carstvo.²⁶ I među kršćanima I. st. imamo svjedočanstava takva tumačenja četvrte nemani Danielove i aluzija na Rimsko carstvo.²⁷ Isto tako i samo predstavljanje Zvijeri, njezin pojavak iz mora, podsjeća na Rim.²⁸

Sad kada smo utvrdili povijesni okvir koji obuhvaća doba Rimskog carstva, moramo razgraničiti vrijeme, odrediti točan period ove rimske epohe, tako da možemo otkriti cara koji se krije pod simbolom Zvijeri. Izostavit ćemo r. 18 13. poglavlja u kojemu se izričito kaže da je Zvijer čovjek i ispustiti komplicirano odgonetanje broja 666.²⁹ Naprotiv, osvrnut ćemo se na tumačenje iz 17, 9 s. Glavni problem sastoji se u tome odakle početi računanje, tj. od kojega cara, da li od Cezara,³⁰ ili Augusta,³¹ ili pak Kaligule.³²

Međutim, sve ove interpretacije ostaju samo kao velike vjerojatnosti i hipoteze. Pitanje simbola je neiscrpno. S druge strane, držimo da nije dostatna činjenica primjenjivanja teksta samo na jednu povijesnu stvarnost, na jedan imperij suvremen autoru, kao ni nastojanje da se pomoću intelektualnog procesa odredi ovaj ili onaj suveren. Tekst naime dopu-

²⁶ Usp. Mojsijevo uznesenje 10, 8; Salomonovi psalmi 2, 29; 4 Ezer 11, 1; 12, 11; 2 Bar 39, 5 ss; Abôdâ Zârâ 2a; Flavije J., *Ant.* 10, 4; 11, 7.

²⁷ Usp. Mt 24, 15; Mk 14, 14; Lk 21, 20. Svi ovi tekstovi govore o pustošenju Jeruzalema, oskvrnuću hrama i velikim progonstvima od strane rimskih vojnika i aludiraju na Dn 9, 27; 11, 31; 12, 11. Osim toga usp. Pismo Barnabe 4, 3 ss i neke kršćanske oce prvih stoljeća, npr. Hipolit, Cipolit, Ciprijan, Viktorin Petavski.

²⁸ Čovjek starog Istoka kad govori o moru bez ikakvih drugih naznaka misli na Sredozemno more koje se nalazi na zap. strani. Na njegovim obalama nalazi se Rim, grad što leži na sedam brežuljaka koji odgovaraju sedmerim glavama Zvijeri (usp. 17, 9). To je taj »Veliki grad koji kraljuje nad kraljevima zemlje« (usp. 17, 18).

²⁹ Spomenimo samo to da je bilo više pokušaja od samog početka da se protumači taj broj i da su se s vremenom množile interpretacije, tako da već sv. Irenej poznaje nekoliko imena što se mogu staviti pod taj broj (usp. Haer. V, 30, 3). Ipak velika većina egzegata se slaže s imenom Neron.

³⁰ Tako npr. 4 Ezer 12, 15. U ovom slučaju stiže se do Vespazijana kao sedmog, odnosno desetog, preskočivši naravno Galbu, Otona i Vitelija. Međutim, mora se nadodati da tih »deset kraljeva« što ih predstavljaju »deset rogova« još »nisu vladali« (17, 12), tj. moraju tek doći.

³¹ Ovako računajući, poslije prvih pet (August, Tiberije, Kaligula, Klaudije, Neron), šesti bi bio Vespazijan (opet, razumije se, ne brojeći Galbu, Otona i Vitelija). »Posljednji« tj. sedmi koji još nije došao, a kada dođe, treba da ostane samo kratko vrijeme (17, 10) bio bi Tit. Ako se prihvati ovo mišljenje, onda se mora pretpostaviti da je Otkrivenje napisano za vrijeme Vespazijana, kao što to drže Holtzmann H. J., Weiss B. i dr. Ali ostaje problem kako protumačiti kult cara, znajući da Vespazijan nije to zahtijevao, uz to nije bio progonitelj kršćana. Drži se da je u pozadini neka tradicija prema kojoj bi kraljevstvo trebalo imati sedam suverena prije kraja svijeta, ili pak vrlo loše zdravlje cara Tita (usp. Svetonije, *Titus* 7; Dio Cassius LXVI, 26, 2).

³² Ovu su hipotezu mnogi slijedili. Razlog tome je što svi carevi dolaze poslije Isusove smrti, premda autor o tome ne da ništa naslutiti. Ovo mišljenje podržavaju uglavnom svi oni koji datiraju Otkrivenje u vrijeme Domicijana, kao npr. Bousset W., Harnack A., Jülicher A., Lenski R. C. A., Milligan G., Swete i dr., napose katolički. Uz to Irenej, Euzebij, Viktorin Petavski, Primazije, itd.

šta veću širinu, nadmašuje bilo koji povijesni period ili epohu; ne može se ograničiti samo na jedno carstvo ili na jednog cara.

Rat koji je sad već objavljen rat je Sotone i njegovih slugu protiv Boga i njegovih »svetih«, njegova naroda. On se vodi ovdje na zemlji koja je već preplavljena zlom iz neba (9, 1 ss), iz mora (13, 1 ss), sa zemlje (13, 11 ss), a prestat će s prestankom ovoga svijeta. Stoga činjenice i događaji kojima se autor služio³³ prije svega povijesni su okvir iskorišćavanje prošlih događaja, njihovo prerađivanje i ponovno prezentiranje kao onih što moraju tek nastupiti u skorjoj budućnosti jest način izražavanja, običan i proširen u apokaliptičkoj književnosti. Pomicanje perspektive jedna je od osnovnih karakteristika apokaliptike.

Otk 13, 1—10, kao i čitava knjiga, ne prestaje biti »riječ proročanstva« (usp. 1, 3; 22, 7, 10. 18 s), koja otkriva, a ne samo priopćava događaje. Tekst kao takav ima sadržaj i važnost koji nadmašuju doba i epohe, do met im seže u nadvremenitosti. Njegova poruka služi za praktično dobro kršćanske zajednice za sva vremena, nadilazeći događaje i povijesno-politička zbivanja neke epohe. Crkva mora proći kroz mnoge kušnje i progonstva, ta će drama trajati koliko i svijet.

Zvijer je, dakle, Rimsko carstvo progomitelj, što nasrće i ugnjetava zajednicu, stavljajući na kušnju njezinu vjeru i vjernost Kristu. Carevi zloupotrebljavaju svoju moć do te mjere da uvode kult cara koji će uskoro postati obvezatnom državnom religijom, carskom religijom u službi Rima, da bi odmah potom bila jedna od glavnih stupova režima i »kriterij romanstva«.³⁴ Kršćanstvo će biti ne smozabranjena religija nego će njezini pripadnici postati »narod u narodu«.³⁵ Kako autor ne govori izričito da je riječ o Domicijanu kao trenutno vladajućem caru, niti da Zvijer nosi crte nekog određenog povijesnog vladara, Zvijer po svoj prilici simbolizira svaku političku silu ovoga svijeta, svaku apsolutističku državu što promiče »političku religiju«, što uzima na sebe karakterne crte demonskog lica, postajući na taj način tipološkom figurom Sotone. Stoga svaki diktator, koji začinje i stvara državu neronskog soja, tražeći pri tome božanske časti, jest »oživjeli Neron« (Nero redivivus).

Čini nam se da bi simbol Zvijeri trebalo razumjeti više u toj široj perspektivi. Kazati da je Zvijer samo politička sila, bez ikakva povezivanja s povijesti, tj. bez odnošenja na određeno povijesno razdoblje, niti na ono Rimskog carstva,³⁶ ili kazati da nema ništa s ljudskim događajima, zemaljskim i vidljivim³⁷ — to nam izgleda kao odveć fragmentarni i

³³ Neosporiva je činjenica da je Domicijan potkraj I. st. proširio kult cara i zahtijevao božanske časti i obožavanje. Isto tako je točno da, je progonio kršćane. Suodnosnost između Zvijeri i Rimskog carstva odveć je uska da bi se moglo zamisliti nešto drugo izvan toga carstva. (Usp. također Bruno Z., nav. dj., str. 145.)

³⁴ Usp. Gelin A., n. dj., str. 633.

³⁵ Cerfaux L.-Tondriaux J., n. dj., str. 391.

³⁶ Tako npr. Bergh van ESYNGA, Ellul, Lohmeyer, Morris, Sickenberger, Tiefenthal, Williams i dr. (v. prvi dio članka, bilj. 3).

³⁷ Usp. npr. Bergh van ESYNGA koji govori o klanjanju Zvijeri kao čašćenju mudrosti, o sedam rogovova kao o sedam Zvijeri podložnih duhova, tj. kao se-

proizvoljni odgovor. Isto tako nije dosta kazati da se radi samo o ljudskim događajima i odnosima Rimskog carstva i ondašnje Crkve. Naprotiv, horizonti se promatranja mogu bez ikakve smetnje pomaći u širinu i daljinu, tako da se u Zvijeri može prepoznati svaki tip zatvorene države, totalitarne i progoniteljice, koja se samopobožanstvenjuje i u isto vrijeme gazi najosnovnija prava čovjeka, ne samo duhovna i vjerska, nego i građanska.

Ako se želi da Otkrivenje ostane također proročka knjiga, onda se mora pretpostaviti da se autor, dok govori o Rimskom carstvu, kao o najvećem zlu svoga vremena, ne zatvara i ne ograničava samo na svoje doba, nego u svojim viđenjima seže do nas, obuhvaćajući cijelu povijest, aludira na sva zla koja su se zbila u protekloj povijesti kao i na zla našega vremena i budućnosti.

Prema tome svaka se politička diktatorska sila,³⁸ svaka država—protu-crkva koja upotrebljava silu i koncentrira zlo, postajući tako veoma očiti đavolski znak, može prepoznati u prvoj Zvijeri.³⁹ Još više, budući da je u biti poganska, utjelovljuje u sebe zlo i mržnju te postaje soton-ska tvorevina. Njezina je bezbožnost i lažnost čine kraljevstvom Sotone (usp. Lk 4, 6), sotonskom svjetskom silom, tako da njezin predstavnik nije ništa drugo doli agent Sotone,⁴⁰ njezin »politički zastupnik«,⁴¹ koja se pojavljuje kroz čitavu povijest, na sve moguće načine, prikrivajući svoje pravo lice. Oblici sile i ideologije mijenjaju se, ali ne i njezina narav. Akcije su inspirirane jedino od Sotone, koja zbog toga zavodi »stanovnike zemlje«, potiče ih na grijeh, na izopačenost i moralnu torturu.

»Nerona« će biti uvijek i ljudi o njima govore uvijek, ali u simbolima, na skrovit način, uspoređuju ih s divljim i okrutnim zvijerima, upravo zbog njihove mečovječnosti i surovosti. Tako se pokazuje da su najvjerniji i najautentičniji eksponenti negativnih soton-skih sila, koje su u Otkrivenju predstavljene uvijek u životinjskom liku (usp. 9,1 ss. 16 ss.: 12,3 ss; 13,1 ss. 11 ss.; 16,13 s; 17,3 ss).

U centru je ulomka, koji smo odabrali, Crkva na zemlji. Zajednica je sa svih strana zapljuskivana zlom, podnosi nasrtaj Zvijeri. Kršćani se nalaze u vrlo delikatnoj i nimalo povoljnoj situaciji, koja je obilježena

•
dam eona ili planeta, a o sedam glava kao o sedam bregova, ne rimskih nego onih u mitskom smislu tj., nebeskih (n. čl., str. 298 s. 302.).

³⁸ Ne treba smetnuti s uma podatak da Zvijer nosi na sebi karakteristike svih četiriju Danielovih nemani; a one kao takve predstavljaju svijet u njegovoj cjelovitosti.

³⁹ U vezi s tim H. Schlier veli: »U carskom je Rimu predstavljiva i prepoznatljiva jedna okrutna i pijana polis svijeta svih vremena«, *Die Zeit der Kirche*, Freiburg i. B. 1958, str. 267. Malo dalje, govoreći o Zvijerima, nadodaje: »U njima je prezentiran strašan i rafinirani aparat totalitarne države i njezine ideologije. One se pokazuju kao izvršni organi siline bijesne volje, koja je rođena iz straha zbog vremena koje joj izmiče« (str. 271).

⁴⁰ Féret H. M., *L'Apocalypse de saint Jean. Vision chrétienne de l'histoire*, Paris 1946, str. 208. Isto tako Swete, n. dj., str. 162.

⁴¹ Kraft, n. dj., str. 175. Sickenberger bi rekao jedan njegov »andeo«.

bolom što ga je prouzročilo progonstvo.⁴² Degeneracija, totalitarnost i sila sve više izlaze na vidjelo u djelima ljudi. Postoji himbenost, nasilje, teror, postoji nešto apsurdno, negativno, neprotumačivo, sotonsko.⁴³ Korupcija u svakom pogledu dominira zatvorenim, apsolutnim sustavom, bez Boga. Zemaljska logika, kad se jednom rasprsla u nasilje, započinje otkrivati taj sustav, izazivajući reakciju u čovjeku.

U ovom teškom ozračju podiže se glas vidovnjaka, čiji je prvi cilj da pozove ljude, kršćane na strpljivost, na mirnoću. Ne samo da on vrši svoju proročku dužnost, koja se sastoji u buđenju i poticanju kršćana na kršćanski život kako bi se mogli odvažno suočiti s tom teškom situacijom a da ne bi izgubili kontrolu nad sobom i pokušali neki eventualni otpor, nego također bodri i osokoljuje svoje vjernike pozivajući ih na mudrost, razum i razumijevanje, na slušanje. Jer, samo onaj »tko ima uho« te »postojanost i pouzdanje svetih« može shvatiti »što Duh poručuje«, može izvući dobro iz zla, pozitivnost iz negativnosti, može se okoristiti i teškom situacijom i tako pobijediti. Prolazeći kroz »velike nevolje« i perući »svoje haljine u krvi Janjetovoj« (7, 14), »sveti« čine da je Crkva u isto vrijeme putujuća i pobjednička. Njezina nevolja, međutim, neće trajati dugo, završit će poslije »četrdeset i dva mjeseca«.

⁴² Čitava knjiga, doista, »odiše kršćanskim patnjama« (Schütz R., *Die Offenbarung des Johannes und Kaiser Domitian*, u FRLANT, NF 32, Göttingen, 1933, str. 15). Za Lohmeyera to je »knjiga jednog mučenika za mučenike« (n. dj., str. 198).

⁴³ Govoreći o jasnoj razlici u ocjeni progonstva kršćana u 1 Pt i Otk, M. Limbeck zapaža kako 1 Pt ne promatra državu kao personifikaciju Sotone (usp. Otk 13 i 1 Pt 2, 13—17), premda je i 1 Pt imala negativno iskustvo s državom (usp. 4, 16; 2, 20; 4, 15; 5, 9). Prava razlika između ova dva spisa ne leži, dakle, u oporosti situacije progonstva nego u procjenjivanju patnje. Dok je u 1 Pt moguće podnositi nevolje misleći čak na spasenje progonitelja (usp. 2, 12. 15. 18—21; 3, 1 s. 9. 15—17), za vidovnjaka postoje samo »riječi podnošenja« (usp. 2, 7. 11. 17. 29; 3, 6. 12. 21; 13,9 s.). Stoga on, slično Luki i Ivanu, pripisuje progonstva i bol Sotoni. To znači da je tumačenje određenih negativnih iskustava pomoću djelovanja Sotone očito onim novozavjetnim autorima, kojima je nemoguće nazivati pozitivno ono što je negativno (*Die Wurzeln der biblischen Auffassung vom Teufel und den Dämonen*, u Concilium II (1975) 166 s.).

BETE A SEPT TETES (Ap., 13, 1—10).

VUE APOCALYPTIQUE OU VISION SURTEMPORAIRE DE
L'HISTOIRE

Résumé

L'article qu'on vient d'écrire a tenté de mieux définir le contexte, la structure et le problème littéraire de la pericope Ap 13, 1—10. Le voyant voit monter de la mer la bête, qui est la synthèse des quatre bêtes de Daniel 7, représentation des quatre empires. La mer désigne l'Occident et par là elle évoque Rome. La signification du symbole de la bête est claire, il s'agit de l'Etat romain, symbole de la puissance politique de l'état divinisé. Le monde s'incline devant la force brutale de l'Empire.

Dans cette bête, qui est un instrument du dragon, on a une parodie politique et une sorte de mascarade de l'agneau égorgé et de l'Eglise. Le culte des empereurs et de l'état est devenu la religion officielle. A travers la bête, à travers les empereurs, c'est le dragon qui est adoré. Comment il est possible pour un chrétien de reconnaître la divinité de l'état?

Le voyant attire l'attention des chrétiens sur la persécution, qui n'est qu'un aspect de la guerre séculaire entre Satan et les puissance du mal, d'un côté, et Dieu et ses serviteurs, de l'autre. Tant que durera le siècle présent, il ne faut pas espérer que cette tension entre le monde et les chrétiens disparaisse. On comprend alors que le voyant invite les fidèles à rester calmes (vv. 9, 10), d'accepter de Dieu la rigueur de la persécution. L'Eglise ne doit pas résister à la force par la force. Pas d'appel à la révolte armée contre la bête, contre l'Etat rusé et bestial, mais plutôt être confiant dans le secours de Dieu, car rien ne se fait en dehors du plan divin. Les fidèles ne doivent pas s'en décourager, même si ils doivent momentanément souffrir, ils seront en définitive vainqueurs de Satan. L'arme sera la persévérance, la constance et la foi. Ils doivent avoir confiance que Dieu mènera son oeuvre au terme: »Ne crains pas les souffrances qui t'attendent... Reste fidèle jusqu'à la mort, et je te donnerai la couronne de vie« (Ap 2, 10). Cette conclusion est toujours actuelle, même pour nous chrétiens d'aujourd'hui.